

YOSHLARNING INTELLEKTUAL SALOHİYATINI RIVOJLATIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

T.M. Burxanov

*O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi dotsenti,
p.f.f.d. (PhD), dotsent.*

Annotatsiya: Maqolada yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirishda ma'naviy ahloqiy qarashlarni o'zida mujassam etgan barkamol shaxsni yetishtirish, milliy qadriyatlarni saqlab qolish, o'sib kelayotgan yosh avlodni sog'lomligini mustahkamlash haqida fikrlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Yosh avlod, barkamol inson, tarbiya, vatanparvar, salohiyat, innovatsiya, texnologiya, bilimdon, islohot.

Аннотация: В статье освещаются идеи воспитания всесторонне развитой личности, воплощающей духовно-нравственные взгляды, в развитии интеллектуального потенциала молодежи, сохранении национальных ценностей, укреплении здорового подрастающего молодого поколения.

Ключевые слова: Молодое поколение, всесторонне развитая личность, образование, патриотизм, потенциал, инновации, технологии, знания, реформы.

Abstract: The article highlights the ideas of educating a comprehensively developed personality, embodying spiritual and moral views, in developing the intellectual potential of youth, preserving national values, and strengthening the health of the younger generation.

Key words: Young generation, comprehensively developed personality, education, patriotism, potential, innovation, technology, knowledge, reforms.

Yosh avlodni har tomonlama etuk, barkamol inson sifatida tarbiyalash uchun imkon beruvchi mukammal ta'lim tizimini yaratish, uning samaradorligini oshirish kabi masalalar "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi"ning bosh maqsadi va ta'lim sohasidagi islohotlar asosini tashkil etadi.

Bo'lajak vatanparvarlarni tarbiyalashda joylarda yoshlarning sportga qiziqishini yanada oshirish maqsadida "Yoshlar haftaligi", "Xotin-qizlar haftaligi", "Mahalla va nuroniylar haftaligi", "Ta'lim muassasalari haftaligi" doirasida sport va ommaviy-jismoniy tarbiya tadbirlari tashkillashtirilgan. Shuningdek, "Hududlardagi yoshlarga doir dolzarb muammolar", "Islom dini va ma'rifatiga yoshlar munosabati", "Yoshlar o'rtasida uchrayotgan muammolar", "Yosh oilalar turmushi davomida keng uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari", "Joylarda jinoyatchilik va huquqbuzarliklar profilaktikasi" mavzularida hamda ta'lim muassasalari boshlang'ich tashkilot etakchilarining faoliyati samaradorligini oshirish borasida o'rganishlar

amalga oshirilib, aniqlangan muammolar yuzasidan tegishli taklif va tavsiyalar ishlab chiqilib mutasaddi tashkilotlarga taqdim etildi. Shu boisdan ham, O'zbekiston Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasida "inson o'zgarsa jamiyat o'zgaradi", nuqtai nazarining ta'kidlanishi bejiz emas.

Yuksak ma'naviy ahloqiy qarashlarni o'zida mujassam etgan barkamol shaxsni etishtirish, milliy qadriyatlarni saqlab qolish, o'sib kelayotgan yosh avlodni sog'lomligini mustahkamlash va ijobiy hal qilish uchun hukumatimiz rahbarlari barcha imkoniyatlarni yaratmoqdalar.

Hozirgi kunimizda bilimdon, mustaqil fikrlovchi, ijodiy izlanuvchi, yuqori malakali, madaniyatli, ijodkor, o'z ishining mohir ustalari mustaqil O'zbekiston Respublikamizda ko'proq talab qilinmoqda. Jumladan yangi turdagi ta'lim muassasalarini (prezident maktablari, akademik litseylar) ochilishi va ularda yuqori malakali mutaxassislar tomonidan ta'limning ilg'or texnologiyalariga asoslangan holda ta'lim tarbiya ishlarini olib borishini yo'lga qo'yilishi: jahonning rivojlangan mamlakatlaridagi etakchi bilim dargohlariga iqtidorli yoshlarni o'qishga yuborilayotganligi buning yaqqol dalilidir.

Innovatsiyaning asosiy tushunchalari.

Yangilik: g'oya, aniq bir shaxs uchun yangilik, vosita (yangi metod).

Innovatsiya:

- Yangilanish, o'zgarish;
- Biror – bir yangilikni kiritish;
- Yangilikni o'zlashtirish jarayoni.

Innovatsiya – (inglizcha - Innovatsion – yangilik kiritish) – tizim ichki tuzilishini o'zgartirish, amaliyot va nazariyaning muhim qismi. Innovatsion jarayonning mazmuniy tomonini o'z ichiga (ilmiy g'oyalar va ularning texnologiyalarini amaliyotga kiritish) qamrab oladi.

Innovatsiya – yangilikni yaratilish qonuniyatlarini o'zlashtirishni va targ'ibotini o'rganadigan fandır.

Pedagogik texnologiya – bu butun o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonining o'z oldiga ta'lim shakllarini samaradorligini oshirish vazifasini qo'yuvchi texnik hamda shaxs resurslari va ularning aloqasini hisobga olib yaratish, qo'llash va belgilashning tizimli metodidir. Zamonaviy bilimlar sari keng yo'l ochish ta'limni takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish bugungi kunning eng asosiy talablaridan biridir.

Yangi O'zbekistonda uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilishni yangi Davlat ta'lim standartlari asosida tashkil etishga qaratilgan. Hozirgi kunda murabbiy faoliyatiga, uning pedagogik mahoratiga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'lim jarayonida faoliyat ko'rsatayotgan murabbiylarning pedagogik fikrlashida o'rin ola boshlagan pedagogik texnologiyani mashg'ulot jaaryonida qo'llashga oid tavsiyalar murabbiylar uchun juda

zarur. Ayniqsa, hamkorlikka asoslangan yoshlarning faolligini oshirishga mo'ljallangan: yoshlarni boshqalar fikrini eshitishi, tushunishi, hurmat qilishi, o'zgaralar manfaatlarini bilan hisoblashishi, ularga o'rgatish, ta'sir qila olish.

O'zining va boshqalarning - menligini sezish, his qilish, o'zini boshqarish, fikrini aniq, lo'nda va puxta bayon eta olish, ishlatishga qaratilgan interfaol o'qitish usullari tez suratlar bilan rivojlanib ijobiy samara bermoqda. O'qitishda foydalanib kelinayotgan interfaol metodlar yoshlarlar o'rtasida raqobat muhitini vujudga keltirib yoshlarni harakatchanlikka boshlab ruxlantirdi, hamkorlik o'rgana boshladi. Har qanday interfaol metod to'g'ri va maqsadli qo'llanilganda yoshlarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi. Yangi pedagogik texnologiya ta'lim tizimining ratsional yo'llarini ishlab chiqaruvchi jarayon bo'lib, unda murabbiy asosiy mas'ul shaxs hisoblanadi. Chunki uning asosiy vazifasi axborotni yoshlarga tez, aniq va tushunarli tarzda etkazib berishdan iborat.

Bugungi tez o'zgarayotgan dunyo insoniyat oldida, ayniqsa, yoshlar oldida yangi-yangi, buyuk imkoniyatlarni ochmoqda. Shu bilan birga, ularni ilgari ko'rilmagan turli yovuz xavf-xatarlarga ham duchor qilmoqda. G'arazli kuchlar sodda, g'o'r bolalarni o'z ota-onasiga, o'z yurtiga qarshi qayrab, ularning hayotiga, umriga zomin bo'lmoqda. Bunday keskin va tahlikali sharoitda biz ota-onalar, ustoz-murabbiylar, jamoatchilik, mahalla-ko'y bu masalada, hushyorlik va ogohlikni yanada oshirishimiz kerak. Bolalarimizni birovlarining qo'liga berib qo'ymasdan, ularni o'zimiz tarbiyalashimiz lozim". Bu borada yoshlarni milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning qalbi va ongiga Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch ekanini chuqur singdirish; qadimiy tariximiz va madaniyatimiz, jonajon Vatanimizning mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish, ularga munosib bo'lish tuyg'usini shakllantirish kabilar dolzarb vazifalardandir. Negaki, voyaga etgan har bir farzand o'z Vatani sevishi ota-onalari haqida o'ylashi, g'amho'rlik qilishi ham qarz, ham farz sanaladi.

Yoshlarlar yangiliklarni qabul qilishlari va bunga moyilliklari hamda fe'latvori har xil bo'lishiga qaramay murabbiy yoshlarni mustaqil fikrlash, mushohada qilish, xulosa chiqarishga o'rgatish lozim. Bunda yoshlar asosiy harakatlanuvchi kuch bo'lib, o'qish, mutolaa qilish, chizma chizish, proekstiyalar formulalarini tushunib asboblarni ishlata olishi, bir-birlari bilan do'stona munosabatda bo'lib, oldilariga qo'yilgan muammolarni echishda bir-birlariga yordam berish ularning asosiy vazifasi hisoblanadi. Ta'lim tizimida sodir bo'layotgan o'zgarish va yangilanishlar yoshlarga yangi bilim, ko'nikma va malakalarini berish bilan bir qatorda yoshlarimizni o'ziga va boshqa insonlarga jamiyatga, davlatga, tabiatga nisbatan o'zgarishning vatanparvarlik g'oyalarini ongiga va qalbiga singdirishini ham ko'zda tutadi.

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi raqobatbardosh kadrlar tayyorlovchi pedagogga qo'yiladigan zamon talablari majmuini belgilaydi. Bir-biriga bog'liq bo'lgan

talablarning majmui pedagogning umumlashtirilgan modelini va unga asosan quyidagi asosiy talablarni ifodalaydi: ta'lim berish mahorati, tarbiyalash olish mahorati. O'quv tarbiya jarayonida inson omilini ta'minlovchi shaxsiy fazilatlari – ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona baholay olish va nazorat qila olish mahorati.

Demak, murabbiy pedagog o'z oldiga qo'yilgan murakkab mas'uliyatli va dolzarb vazifalarni bajarish uchun hamda ta'lim-tarbiya jarayoniga bo'lgan yangicha qarashlarni shakllantirishi uchun quyidagi xislatlarga ega bo'lishi kerak:

- zamonaviy, ilmiy va madaniy taraqqiyotning mohiyatini chuqur tushuna bilishi;
- dunyo va inson haqidagi bilimlar tizimini chuqur va keng nuqtai nazarda yangilashi;
- axborot ta'lim texnologiyalarini va o'qitish vositalarini ta'lim berishda tadbqiq etish, internet tarmog'i to'g'risida tushunchaga ega bo'lishi va undan o'z bilimini oshirishda foydalana olishi.
- pedagogika mehnatining samaradorligini tahlil etish yo'llarini bilish va o'ziga o'zi baho bera olishi.
- oilaviy ta'lim-tarbiya muammolari bo'yicha tasavvurlarini rivojlantirishi.
- umuminsoniy hamda milliy madaniyat va qadriyatlar milliy g'oya va milliy mafkura iqtisodiy islohotlar mohiyatini tushunib olishi.
- mashg'ulot jarayonida pedagogika texnologiyalaridan unumli foydalanish yo'llarini bilishi.
- yoshlarning fikrlashlari va bir-birdari bilan fikr almashishlari hamda do'stona muhit yaratish uchun sharoit yaratishi.
- mashg'ulotning samaradorligini oshirish uchun laboratoriya jihozlaridan foydalanish va mashg'ulotlar o'tkazishni o'zlashtirib olgan bo'lishi.
- texnik vositalar va o'quv vositalardan foydalanish yo'llarini bilishi bolalarning barkamol inson bo'lib etishishida o'zining izlanishlari, ijodkorligi, tashabbuskorligi hamda betinim mehnatlari orqali ta'lim-tarbiya berish kabilardir.

Yuqoridagi pedagogga qo'yiladigan zamon talablari mazmunli amalga oshirish uchun har bir murabbiy yangicha fikrlashi, tafakkurini o'stirishi, pedagogik tehnologiyalari mustaqil o'rganishi, maqsadi va vazifalari nimalardan iborat ekanligini chuqur bilib olishi kerak. Yangi pedagogik tehnologiya nima va biz uni qanday tushunamiz? An'anaviy texnologiyadan farqli jihatlari nimada? Yangi pedagogik texnologiya mashg'ulotlarning an'anaviy mashg'ulotlardan farqi shuki bu mashg'ulotda yoshlarga erkinlik muhitini yaratib berib, unga o'z fikrini yorqin bayon etishga imkon yaratib berishdir. Bu imkoniyat qanday yaratiladi? Yoshlarga hech qanday tazyiq o'tkazmasdan, uni shaxsiyatiga tegmasdan, savollar berish orqali do'stona munosabatdagi o'quv muhiti yaratiladi.

Yoshlarni ishlatish deganda bir necha yoshlarga mavzularni bo'lib berish orqali mashg'ulot o'tish emas balki, hamma yoshlarni birgalikda ishlatilishni tushunamiz. Yoshlarni birgalikda ishlatish uchun o'quv jarayonida interfaol metodlardan foydalanamiz. Har bir mashg'ulot bolaning qobiliyatining uchqunlarini alangalata boradigan kichik ixtiroday o'tishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 28.12.2018// <https://president.uz/uz/lists/view/2228>.
2. "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi". O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi 07.12.2016. // <http://press-service.uz/uz/news/5384/>.
3. O'zbekiston Respublikasining O'RQ-637sonli-Ta'lim to'g'risidagi Qonuni, 2020 yil 23-sentabr
4. J.G'. Yo'ldoshov -Interfaol ta'lim sifat kafolati 31-avgust 2020-yil
5. Usmanova G.A. Tajriba-tadqiqot maydonlarida ilg'or pedagogik texnologiyalaridan foydalanish//Jurnal Ta'lim texnologiyalari №1, - 2012,- b.29-32.